

CA NE MÀ S

#26

DOSSIER CENTRAL
**MIRADES POLÍTQUES:
CULTURA POPULAR,
ASSOCIACIONISME I
PATRIMONI**

#26

MIRADES POLÍTIQUES: CULTURA POPULAR, ASSOCIACIONISME I PATRIMONI

ens

DE L'ASSOCIACIONISME
CULTURAL CATALÀ

Associacionisme
Cultural **Català**

CANEMÀS

REVISTA DE
PENSAMENT ASSOCIATIU
I CULTURA POPULAR

NÚMERO 26 | ESTIU-TARDOR 2023

Premi BEST 2018 a la societat a una iniciativa de comunicació, concedit per l'Agrupació del Bestiari Festiu i Popular de Catalunya

Entitat acreditada per la UNESCO per la Convenció per a la Salvaguarda del Patrimoni Cultural Immaterial

Direcció Antoni Serés

Coordinació Elena Calzada i Guillem Carreras

Consell de redacció Gemma Aguilera, Pere Baltà, Elena Calzada, Guillem Carreras, Oriol Cendra, Enric Cirici, Eric Jover, Joan Maluquer, Rosa Maria Provencio, Josep Santesmases i Antoni Serés

Consell Assessor Xesc Alemany, Ramon Arnabat, Elvira Asensi, Victor Baroja, Lluís Bellas, Elena Calzada, Guillem Carreras, David Cao, Anna Costal, Montserrat Garrich, Àngels Mach, Pepa Nogués, Carme Oriol, Maria Antònia Pujol, Rosa Maria Provencio, Antoni Serés i Carla Valentín

Edita Ens de l'Associacionisme Cultural Català
Carrer València 558, 6è 1a, 08026 Barcelona, el Barcelonès.
Tel. (34) 93 269 10 42, www.ens.cat

Disseny gràfic Victor Riba

Correcció lingüística Albert Lavila

Portada Mostra de cultura popular al Parlament de Catalunya l'1 de setembre del 2023 | Foto: Elena Calzada

PVP 12,00 €

Subscripció 20,00 € (2 números)

Publicitat i vendes canemas@ens.cat

Impressió Impremta Pagès

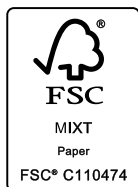
Membre de l'APPEC

ISSN 2014-5519

Dipòsit legal B-4484-2012

Els judicis i opinions expressats en els articles publicats a la revista són exclusivament responsabilitat de l'autor. L'opinió de *Canemàs: revista de pensament associatiu i cultura popular* només s'expressa a l'editorial.

© Ens de l'Associacionisme Cultural Català

Amb el suport de:

Generalitat de Catalunya
Departament
de Cultura

Diputació
de Barcelona

#DibaOberta

Ajuntament
de Barcelona

SUMARI

04 L'EDITORIAL

- 06 **El Rector de Vallfogona: 400 anys del poeta que es va convertir en mite**
Marc Sagues Marco

- 22 **Tradició i cinema de ficció: un binomi impossible?**
Carolina Rius Salvador

- 38 **Condicionants i censures a la cultura popular**
Albert Domènech i Alberdi

- 52 **Feminal, folklore i cultura popular**
Rosa Oliveros

- 64 **Festes de l'os i de l'ossa**
Eloi Ysàs Trias

- 80 **La mar en femení. Dones a la història marítima**
Elvira Mata i Enrich i Àngels Soler i Llobet

- 96 **El teatre amateur a casa nostra**
Marc Torrecillas

- 108 **Barcelona 1922: una cobla per al país**
Albert Fontelles i Ramonet

120 DOSSIER CENTRAL

Mirades polítiques: cultura popular, associacionisme i patrimoni

DIRECTORA *Gemma Aguilera Marcual* FORMACIONS *Partit dels Socialistes de Catalunya, Esquerra Republicana de Catalunya, Junts per Catalunya, VOX, Candidatura d'Unitat Popular, En Comú Podem, Partit Popular* ANÀLISI *Dafne Muntanyola Saura*

172 L'ENTREVISTA

- Carme Oriol: «S'expliquen rondalles de tota la vida, però també d'inventades»**
Joan-Ramon Gordo i Joan Maluquer

178 RESSENYES

196 CULTURA POPULAR I CONFLICTE

- Sants que fumen**
Juan Granero Bellver i Francesc Alemany Sureda

200 GARBELS DE CULTURA POPULAR

- La punyalada, de Marian Vayreda**

202 ARA FA DEU ANYS

208 LA PREGUNTA

210 LA INSTANTANIA

212 ARTICULISTES

POLÍTICA I CULTURA POPULAR

Des del 2011, *Canemàs* alimenta el debat sobre l'associacionisme cultural: quines oportunitats tenim com a moviment, quines mancances, quins reptes, què estem fent prou bé i on tenim encara molt marge de millora. La revista ha donat veu a molts perfils de persones: acadèmics, responsables federatius, estudiosos de la festa, comunicadors, museòlegs, etcètera. Mai fins ara, però, havia recollit els pensaments de les formacions polítiques, les úniques organitzacions que poden canviar el marc jurídic de les entitats culturals.

És l'exercici que presentem en aquest número. Hem demanat als partits amb representació parlamentària que expressin la seva opinió sobre un ventall ampli de qüestions que afecten les entitats: finançament, promoció de la llengua, modificació de la normativa vigent, polítiques d'interculturalitat o, entre d'altres, el paper de l'associacionisme per garantir els drets culturals de la ciutadania. Des de l'Ens hem demanat a les formacions que responguessin el qüestionari com a partit. Volíem que els lectors de *Canemàs* poguéssiu llegir les respostes de cada color polític, no d'un particular de cada formació. El dossier ha estat dirigit per la periodista parlamentària Gemma Aguilera. En les darreres pàgines, la sociòloga Dafne Muntanyola fa una anàlisi de les respostes al qüestionari.

ELS CONTINGUTS DEL CANEMÀS 26

El 2023 hem celebrat l'Any del Rector de Vallfogona, en commemoració del quatre-centè aniversari de la mort de Francesc Vicent Garcia. Hem volgut afegir-nos-hi amb la publicació de l'article «El Rector de Vallfogona: 400 anys del poeta que es va convertir en un mite». El firma Marc Sogues, expert en poesia catalana del Barroc, que també repassa les principals activitats que s'han celebrat aquest any.

La premsa generalista tendeix a distingir l'art i la cultura popular de manera molt maniquea. Alguns articles del *Canemàs* 26 posen de manifest que no són àmbits completament aïllats i indistingibles. A l'article «Tradició i cinema de ficció: un binomi impossible?», Carolina Rius explica com s'ha plasmat la cultura popular catalana en les pel·lícules rodades a casa nostra. Esbotzada: han escassejat les escenes de correfocs, sardanes, gegants o altres expressions festives.

La cultura popular és una eina fantàstica perquè les veus més marginades de l'àgora pública puguin fer-se sentir. Ara bé, hi ha moltes dinàmiques socials —moralitat heretada, dependència econòmica de les administracions públiques, gentrificació, etc.— que alimenten la censura i l'autocensura. L'historiador Albert Domènech les analitza a l'article «Condicions i censures a la cultura popular».

Entitats i administracions han multiplicat les polítiques d'igualtat en l'àmbit cultural. És just reconèixer la feina de les generacions de dones que van obrir camí. A la Catalunya de principis del segle XX, una de les iniciatives més destacades va ser la revista *Feminal* (1907-1917), editada per Carme Karr, gràcies a la qual moltes dones van estar informades sobre l'actualitat sociocultural, científica i tecnològica. Rosa Oliveros relata la transcendència que va tenir la publicació.

Just fa un any, les Festes de l'Os dels Pirineus van ser inscrites a la Llista Representativa del Patrimoni Cultural Immaterial de la Humanitat segons la UNESCO. L'article d'Eloi Ysàs ens ajuda a descobrir-ne l'escenografia, simbolisme i singularitats dels tres municipis on se celebra des de temps immemorials: Arles, Prats de Molló i Sant Llorenç de Cerdans.

Elvira Mata era la directora del Museu Marítim de Barcelona quan va impulsar-se el projecte de recerca «Dona'm la mar», concebut per incorporar la mirada femenina en la narrativa de la institució. Àngels Soler és historiadora i, des fa vint-i-cinc anys, membre del Museu de Mataró. Els seus testimonis ofereixen un exemple valuós sobre com es poden trencar els rols de gènere en la divulgació de la cultura popular.

Els grups amateurs de teatre també evidencien que la frontera entre les arts i la cultura no és clara. Literats nacionals de la fama d'Àngel Guimerà o Frederic Soler no s'haurien coronat amb tants llorers si les seves obres no haguessin estat representades massivament a tot Catalunya. Marc Torrecillas comparteix unes quantes reflexions sobre tot el que implica formar part d'un grup amateur de teatre.

Richard Strauss va quedar meravellat amb un concert de la Cobla Barcelona (1925). «És el major impacte rebut com a oient de música. Em donaria per molt honorat de firmar una partitura com aquestes!», va exclamar. Albert Fontelles explica la gran importància que va tenir la formació en la seva primera etapa (1922-1938).

Feia temps que volíem entrevistar la catedràtica Carme Oriol, guardonada amb el prestigiós *Europäischer Märchenpreis*, que reconeix els investigadors europeus que han excel·lit en l'estudi de les rondalles i la seva internacionalització. Joan-Ramon Gordo i Joan Maluquer conversen amb Oriol sobre els estudis etnopoètics a Catalunya i, més específics, l'Arxiu de Folklore de la Universitat Rovira i Virgili.

En l'apartat de les seccions, incorporem una novetat destacada. Des d'aquest número, el grup Cultura popular i conflicte, de l'Institut Català d'Antropologia, publicarà una secció sobre el caràcter contestatari i transgressor d'algunes expressions de cultura popular. En la primera columna, Juan Granero i Francesc Alemany parlen de dues neofestes: Sant Fumat i Sant Kanut.